

Nálad az ezer kevesebb az egynél...

Burány Nándor

LEONHARD FRANK: JÉZUS TANÍTVÁNYAI, EURÓPA KÖNYVKIADÓ, BUDAPEST, 1957.

A német irodalomtörténet a szocialista irodalomról szóló fejezetében Leonhard Frank nevét egy lapon említi Bert Brechttel. Nemrég hozzánk jutott regénye, a Jézus tanítványai is meggyőző bennünket ennek az értékelésnek helyességéről.

Az író Würzburgba, szülővárosába vezet bennünket, közvetlen a megszállás utáni napokban, s bemutatja a lerombolt város életben maradt, szerencsétlenjeinek vergődő, küzdelemmel, tragikus belső ellentmondásokkal teli életét. Frank nem az első német író, aki ezekről a napokról ír. Merész írói szándéka, nem keveset kockáztató becsületessége különös helyet ad neki.

Őt nem a különösségre, érdekességre való törekvés vezeti a német nép tragikus napjainak füstölgő romjai közé. Leonhard Frank felelni akart a világnak s a német népnek. A világhábról sokmillió áldozata az áldozatok sokmillió hozzátartozója, az emberiség várta a feleletet.

Melyik német vállalná az emberiség lelkiismerete előtt, hogy ő maga is felelős milliók elpusztult életéért? A lebombázott háza előtt ácsorgó würz-

burgi polgárnak nem lehetett semmi kellemetlenebb, mint saját kis katasztrófáján túl az emberiségre is emlékezni.

Emlékeztető jelek pedig voltak bőven.

Ruth, akinek szüleit a nácik a város piacterén verték agyon, s akiknek fasiszta gyilkosa a megszállás után is szabadon mozog, Ruth a gyűjtőtáborból és a tábornál borzalmasabb varsói bordélyházból visszatér szülővárosába.

Tisztán, fiatalon, tizenhét évesen vitték el a fasiszták a gyűjtőtáborból, hogy sok más zsidó és lenevel lánnyal együtt kiszolgáltassák a harcba induló pribékek állati ösztöneinek. Most megtörtén, elfásultan tér vissza régi vőlegényéhez. Az magához veszi. De visszatérhet-e valóban, aki végigjárta az embertelen erőszak, ocsmányság és megaláztatás legpiszkosabb barlangjait?

A visszatérés nem megy simán. A számtalan kellemetlenség, amiklen Ruthnak és miatta vőlegényének át kell mennie, jó alkalom az írónak, hogy elmondja az igazságot a fasiszta Németországról, megtagadott hazájáról.

A fasiszta érzelmű németek nemcsak Ruthot fenyegetik, hanem vőlegényét is, ha nem küldi el a „zsidó-

szajhát.” Martin azonban másként gondolkozik. Ő felelősnek érzi magát az emberek millióinak meggyilkolásáért. Amikor a pap az erkölcs nevében felelősségre vonja, hogy miért tartja magánál azt a lányt, aki a bordélyházból jött, Martin nyíltan kimondja: ezt a tizenhét éves lányt „mi, mármint a németek, mindnyájan, én is és maga is, magunk küldtük a bordélyházba.” Elküldhetjük most akkor?

Leonhard Frank igazi nagy művésze a betűnek. Nem egyoldalúan ábrázolja az összeütközéseket. A különféle politikai meggyőződésű emberek mellett felfedi a háború okozta belső meg-rázkódtatások tragikus következményeit is. Mesteri meseszöveggel bonyolítja az árva Johanna szerelmét, a fiatal amerikai katonával és vérforraló módon növeli a feszültséget Ruth és szülei gyilkosa között. Oldalról oldalra bonyolódik a szál a tanítványok akciói körül, akik hol az egyik gazdagtól, hol a másiktól lopnak el egyet mást, hogy aztán titokban szétoszthassák a szegények, nincstelenek között. A regény végén derül csak fény társaságukra és akkor belátják, hogy így nem lehet tovább harcolni, szervezeten kell...

Ruth érzi, hogy borzalmas, minden emberit megalázó élményei után nem viszonyulhat úgy vőlegényéhez, mint azelőtt. „Ezren voltak, Martin” – mondogatja. És milyen megrendítően mély

emberi álláspontot fejez ki az író, mi-

kor ezeket a szavakat adja Martin szájába:

„A te esetekben Ruth, a te esetekben az ezer kevesebb az egynél.”

Az első sortól az utolsóig mély szociális tartalma van a könyvnek. Bár egy oldalán sem érezzük a modern regények gyakran terhes bölcsekedését, a szereplők cselekedeteiből, rövid, filmszerű párbeszédeiből félreérthetetlenül sugárzik az író álláspontjának harcos becsületessége.

Szervezkedő szocialisták, újra gyakorlatozni kezdő fasiszták, gazdagoktól lopkodó, szegények közt osztogató gyerekek, apátlan árvák és raffinált feketézők világa kavarog. A háború felforgatta világukat. A legállatiasabb ösztönökkel határos éjszakában küzdenek az emberiség napfényéért.

Az író ezt akarta megmutatni, meggyújtani nekik.

Bátran vállalta a felelősséget és kockázatot. „...Nemzeti szegényen, hogy többmillió zsidót lemészároltak és elégették. Ettől még száz év múltán is sötét lesz az ég Németország felett...” – mondja egy öreg szocialista.

De hányan mondták vele?! Hányan nem mondják, nem látják, nem merik beismerni a borzalmas igazságot?

Leonhard Frank ezt az igazságot mondja ki, bármilyen kellemetlen is a németeknek. Megtette, amit író tehet, amit írói becsületessége megkövetelt. Műve figyelmeztető, s az is marad.

